

Quaderns de Folklore

LES FESTES MAJORS DE PICAMOIXONS DEL 1923 AL 1936

per Cristina Rafí Jané

Paraules clau: festa major, festes populars, Picamoixons.

Resum: amb una breu anàlisi de les festes majors del poble de Picamoixons en els anys anteriors a la guerra civil, el treball ens introdueix en alguns aspectes d'aquest agregat del municipi de Valls.

Abstract: the work introduces some aspects of Picamoixons, a village that belongs to Valls, through the analyses of its year festivity (*festa major*) in the year previous to the Civil War.

Introducció¹

Picamoixons és un petit poble que pertany al municipi de Valls, a la comarca de l'Alt Camp. Està situat a l'extrem occidental del terme, envoltat per contraforts de les muntanyes de Prades (Pena Blanca) i la Serralada de Miramar (Puig Cabré). Es troba a l'esquerra del Francolí, aigua avall de la Riba a la sortida del congost de la Roixel·la, nus de gran importància per a les comunicacions, sobretot la ferroviària, ja que allí s'uneixen les línies de Tarragona i Barcelona en direcció a Lleida.

El nom de Picamoixons apareix documentat el 1206 i correspon a la població sorgida a la partida de Rocabrúna, del terme del castell de Valls, que, amb carta de població del 1171, va ser adjudicada a Pere de Vilagrassa. La carta, pel fragment que ens interessa, diu:

“Sea notorio a todos los presentes y venideros que yo Guillermo, arzobispo de Tarragona, y el señor Alfonso Rey de Aragón y conde de Barcelona damos a tí, Pedro de Vilagrassa y a vuestra esposa Dina y a toda vuestra progenie y posteridad, aquel lugar que de antiguo se llama Rocabrúna, para edificarlo y construirlo, y hacer allí fortaleza y población. Dicho lugar está en el territorio de Tarragona cerca de la ribera del Francolí, sobre el puente llamado de Góvil o de Goy [...]. Fué hecho a diez y seis de las kalendas de diciembre, año de la Encarnación del Señor MCLXXI.”

En l'actualitat, Picamoixons té aproximadament 400 habitants, i la indústria predominant és la paperera, que es complementa amb l'agricultura de secà i de regadiu.

La festa major

Els patrons d'aquesta població són sant Josep i sant Salvador. A aquest últim està dedicada l'església parroquial que data del 1904, però que va començar a construir-se el 1902, any en què es va beneir i col·locar la primera pedra del nou temple parroquial. La cerimònia va ser presidida pel diputat a Corts Josep Orga Sans, nascut a Picamoixons i promotor d'aquesta nova església, per l'alcalde de Valls Josep Plana, "l'alcalde pedani" Josep Pujol i per tota la junta d'obres de la nova església. La benedicció, la va oferir el mossèn del poble Francisco de P. Llagostera. L'acta firmada per totes aquestes persones va ser col·locada, juntament amb diverses monedes i diaris, dins de la primera pedra.

Les festes majors estan lligades a la celebració d'aquests sants: el 19 de març, Sant Josep, se celebra la festa major d'hivern, i el 6 d'agost, Sant Salvador, té lloc la festa major d'estiu.

L'origen de la festa en honor a sant Salvador està relacionat amb les celebracions que feien els pagesos en acabar el batre i abans de començar la verema, inici de moltes de les festes catalanes que se celebren durant aquestes dates.

Des de sempre, les festes majors de Picamoixons han sigut molt concorregudes per la població dels nuclis propers, sobretot de Valls, fet que podem comprovar a través del diari *El Temps*², on ens explica que "Picamoixons de cada any s'apunta un èxit més creixent en llurs festes majors, cada any més solemnes i més concorregudes, els vallencs hi acudiren en massa".

Les persones de Valls, Alcover, la Riba, estiuejants dels boscos propers... principalment, arribaven en tren, a peu o fins i tot en algun dels pocs cotxes que hi havia que recorrien les atrotinades carreteres per gaudir de la festa major picamoixonenca i omplir l'envelat de gom a gom.

La festa era dividida en una part religiosa i una de lúdica. Les processons i els oficis formaven part de la festa religiosa, i els balls eren la part principal de la lúdica.

També és característica de les festes majors picamoixonenques el pòsit català, com es demostra l'any 1923, que mesos abans del cop d'estat del general Primo de Rivera, la feta va resultar "un homenatge a la llengua catalana, amb què s'han anunciat i fet tots els actes"³.

Els balls, activitat lúdica central, i d'altres esdeveniments populars es realitzaven a l'envelat o al local de la Societat Agrícola. A partir del 1924, com sigui que es va construir una sala de ball tot passà a fer-se en aquest lloc.

Els dies de la festa major eren per lluir, les dones estrenaven els millors vestits i, fins i tot, si la seva situació econòmica els ho permetia, portaven un vestit diferent durant el ball de tarda i el de nit. I els homes no eren menys, ja que portaven els vestits confeccionats pels sastres de més anomenada⁴.

La festa major d'hivern

"Como de costumbre habrá Divinos Oficios y procesión, y no faltaran, entre los festejos profanos, los bailes que són indispensables en toda fiesta mayor".

Com publica aquesta nota de *La Crònica de Valls*⁵, la festa major d'hivern es caracteritzava per les misses, les processons i els balls, actes en què participava tota la gent del poble i forasters.

Les processons i tots els actes religiosos tenien gran rellevància. A la processó es treia Sant Josep de l'església, el qual es passejava pels principals carrers del poble. Sembla que la participació majoritària era sobretot de jovent.⁶

Els balls també tenien gran aflluència de balladors, però no només del poble, sinó que veïns de les poblacions properes s'hi aplegaven per gaudir de la festa. Aquesta participació massiva era deguda al fet que la festa major de Sant Josep se celebra en temps de Quaresma i la religió prohibia els balls durant aquest període del calendari litúrgic que s'inicia Dimecres de Cendra i acaba Diumenge de Pasqua. Picamoixons era una de les poques excepcions que en tenir com a patró sant Josep, gaudia de permís per celebrar la festa.

A part del ball i de les processons, es feien altres celebracions que també tenien gran importància, com els partits de futbol o el concert que es féu l'any 1923 a la Cooperativa. En aquest concert, hi participà l'Orfeó de Picamoixons dirigit per un tal senyor Vilà, que en aquell any era factor de l'estació de tren del poble, i el cor infantil dirigit pel mestre de l'escola Mario Bru Borràs. Les cançons que es cantaven sabem que eren típiques catalanes, com per exemple *L'emigrant*.

Els balls i altres activitats de la festa major d'hivern es feien al local de la Societat Agrícola fins l'any 1924 i, a partir del 1925, a la sala d'espectacles que va ser construïda al mateix local. El 1932, la festa es feia en dos llocs: a la sala de la Societat Agrícola i al Cafè Ollé.

Festa major d'estiu

“El próximo lunes día de San Salvador, celebra su fiesta mayor el barrio de Picamoixons.

Como de costumbre se dedicaron a dicho santo patrón, divinos Oficios, procesión y otros cultos.

No faltaran entre los festejos populares los bailes indispensables en toda fiesta mayor”.⁷

La festa major d'estiu no es diferenciava gaire en actes a la d'hivern, però, com aquesta, no només eren actes religiosos i balls el que es feien. L'any 1923 un dels actes amb més expectació de la festa va ser un partit de futbol organitzat per la disputa d'una copa oferta per Albert Dasca, diputat a Corts, en què es van enfrontar l'equip del Futbol Club Picamoixons i una selecció del Regimiento de Caballería de Tetuán. El resultat fou favorable a aquest darrer equip, però cal dir que la gasetilla diu que “el público salió muy descontento, acusando la parcialidad del árbitro”, qüestió que demostra que els locals no eren tan dolents com per perdre.

Un altre acte realitzat també durant la festa major de l'any 1923 va ser una exposició de treballs escolars, la qual sembla que va ser molt visitada. Aquesta exposició va ser organitzada pel mestre Mario Bru amb la finalitat de fer una col·lecta destinada a adquirir material pedagògic. S'hi exposaven principalment dibuixos i alguna figura de paper.

La notícia deia així: “La exposición organizada acredita el celo y las aptitudes de tan inteligente profesor, quien ha logrado rodear la escuela de la simpatía de todo el pueblo”.

Aquesta afirmació de *La Crònica de Valls*⁸ ens mostra que el senyor Bru s'havia posat els picamoixonencs a la butxaca amb els diversos actes que organitzava al poble ja que

també era director del cor infantil i fins i tot acompanyava amb piano les pel·lícules mudes que es feien al cinema que s'instal·là a la mateixa sala de la Societat Agrícola.

En aquests anys, l'escola tenia alumnes de 6 fins a 14 anys, i no era mixta, sinó que hi havia l'escola de nois i la de noies, les quals, per estar separades, estaven ubicades en llocs diferents. La primera a "cal Gico", i el seu mestre era l'anomenat Mario Bru, i l'escola de noies era l'escola de "cal Cobi", també anomenada "la Costura", fet que ens fa pensar en la diferència de les tasques realitzada en una i altra.

La festa major d'estiu de l'any 1924 va ser destacada per la inauguració de la sala d'espectacles construïda sobre el que havia sigut terrat de la Societat Agrícola. Fins aquell any els balls s'havien organitzat en envelats, però a partir d'aquesta data tots els actes es van organitzar a la nova sala.

L'any 1931 va ocórrer el fet que va provocar la celebració d'una festa major en dos llocs diferents. El senyor Company, president de la Societat, va augmentar la quota que es pagava per fer ball cada diumenge, però el jovent, en desacord amb aquest augment, formaren el ball de "la fúria" que es feia al Cafè Ollé, a "cal Guerro".

A l'estiu, per la festa major, "la fúria" instal·là l'envelat a la zona on actualment hi ha el poliesportiu i hi organitzava els seus actes. De la seva banda, la Societat sota el renom que els havien posat de "clenxats" també feia la seva festa a la sala de ball.

L'existència de dos grups feia que les orquestres i altres atraccions que actuaven en cada una fossin de primer ordre. Un exemple clar és l'any 1931, en què l'Orquestrina de Barcelona va actuar a l'envelat del jovent del Cafè Ollé, i Els Nois d'Olesa a la Societat Agrícola. Però no van ser només aquests anys que hi actuaren importants orquestres i atraccions. Foren contractades també la Lira Vallense (1923 i 1924), la cantatriu Mercè Serós (1923), espectacles de varietats (1932), l'Orquestrina de Planes i el seu espectacle (1933)...

La gran categoria que adquiria la festa major va comportar que veïns dels pobles propers hi assistissin de manera que resultava molt concorreguda.

L'any 1936 només es va celebrar la festa major d'hivern, ja que el 19 de juliol del mateix any es va declarar la guerra d'Espanya. Durant els tres anys que va durar aquesta conflagració, la festa no es va realitzar perquè els nois joves que principalment l'organitzaven eren cridats un darrere l'altre a les llesves de l'exèrcit, però val a dir que acabada aquesta, el 1939, la celebració es va recuperar.

Notes

¹ Aquest treball és fruit de l'assignatura Història Local i Comarcal, impartida pel professor Antoni Gavallda Torrents a l'ensenyament de mestres de la Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia.

² Vegeu el de 4 d'agost de 1934. Es troba a l'Hemeroteca de l'IEV.

³ *La Crònica de Valls*, Valls 24 de març de 1923.

⁴ Normalment eren de Valls, Reus i Tarragona.

⁵ Vegeu la del 5 de març de 1922.

⁶ Informació oral facilitada per Dolors Rossell Rossell, de 85 anys; Joan Roig Colet, de 84 anys, i Pere Rafí Martí, de 82 anys. Altres apartats han tingut aquesta informació.

⁷ *La Crònica de Valls*, Valls 4 d'agost de 1923.

⁸ Vegeu la de l'11 d'agost de 1923.